

Mammad Araz

ƏSGƏR ANDI

2003

1495

Məmməd Araz

416

A 86

Əsgər andı

49618.

©“Araz” nəşriyyatı

Bakı-2003

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

79255

Tərtiblədəni: Gülxanım Fətəliqızı.

Redaktoru: Şəlalə İbrahimova

Məmməd Araz. "Əsgər andı!"

Bakı, "Araz" nəşriyyatı 2003, 100 səh.

M.4955332205.....sifarişlə

050-2003

©"Araz" nəşriyyatı

VƏTƏN ƏSGƏRLƏRİNƏ XİTABƏN

Əsgər adı - od içində yaşayan qılınc,
Əsgər adı - buz altından göyərən çiçək!
Şərəfli əsgər adını daşıyan, Vətən uğrun-
da son damla qanınadək vuruşmağı bacara-
n, hər an şəhidlik zirvəsinə qalxmağa ha-
zır olan balalarım! Başınızın üstündə Allah,
arxanızda Vətən, ayağınızın altındakı mü-
qəddəs torpaq həmişə sizinlədir!

Bu torpağın daşı ollam,
Bu torpağı sevmək azdı...

İnanıram ki, siz torpağın daşı olmağa la-
yiq övladlarsınız. Çünki Vətən daşı olma-
yandan, Olmaz ölkə vətəndaşı.

Siz əsl vətəndaşlarsınız. Siz Vətənə söy-
kəndiyiniz kimi, əziz balalar, Vətən də sizə
söykəlib, Vətən də sizə arxalanır. Siz Və-

tənə fəxr etdiyiniz kimi, Vətən də sizinlə fəxr eləyir.

“Azərbaycan”- deyiləndə ayağa dur ki,
Ana yurdun ürəyinə toxuna bilər!

İndi anamız Azərbaycanın ürəyinə toxunublar. O ürəyi siz xilas etməlisiniz və edəcəksiniz də!

Vətəndən müqəddəs heç nə yoxdur!
Onu sevin! Müstəqilliyimizin əbədiliyi keşiyində həmişə ayıq durun!

Qədəmləriniz daha çevik, daha sərrast olsun!

Mən sizə yaşamağı, qəhrəman olmağı, yağlı düşməni torpaqlarımızdan təmizləməyi arzulayıram! Mən sizə analarınızın yanına, sevgililərinizin yanına sağ-salamat qayıtmağınızı arzulayıram!

Bu kitabı da sizə ərməğan eləyirəm. Bu kitabdakı şərləri silahsız oxuyun, ancaq hər

kəlməsini silaha çevirin! Qoy bu kitab mənim sizə xeyir-duam olsun! Özüm sizinlə bir səngərdə ola bilmirəm. Qoy sözlərim sizinlə bir səngərdə olsun. Qoy bu sözlər, bu dualar sizi düşmən gülləsindən qorusun!

Və bir də istərdim ki, Vətən əsgərlərinə hədiyyəm olan bu toplu əsgər kitabxanalarında qorunaraq bir-birini əvəz edəcək Vətən keşiyində duran balalarımıza ötürülsün!

Vətən mənə oğul desə nə dərdim,
Mamır olur qayasında bitərdim...

Vətən sizə oğul deyəcək, balalarım!
Tanrı sizi qorusun! Tanrı Vətənimizi qorusun!

Hörmətlə,
Məmməd Araz

MÜRGÜLƏMƏ

Mürgüləmə, millət oğlu, mürgüləmə,
Mürgü döydün yüz il belə, min il belə...
Səllər-sular coşdu-daşdı, oyanmadın,
Yer tərpendi, torpaq qaçdı oyanmadın.
Karvanqıran doğdu, batdı, oyanmadın,
Dan ulduzu göy üzündə dövrə vurdu,
ışığını tökdü yerə
oyanmadın,
çökdü yerə oyanmadın.
Millət oğlu, gərək indi sənin səsin
Qulaq deşə, ağız yuma, göz batıra,
göy qaşıya, dağlar yıxa...
Mürgüləmə, millət oğlu, mürgüləmə,
Mürgüləyən ağılları başsız gördüm...
Mürgülədin:
Yazın gülü, qışın qarı perik düşdü
Yerin rəngi,
göyün nuru perik düşdü.

Yurddan yurda su daşıyan
buludların perik düşdü.
Düzlərimizin yağışları,
çölümüzün taxılları perik düşdü.
Hələ-hələ göz görməyən,
Hələ qulaq eşitməyən
misralarım perik düşdü.
Sən mürgülü, düşmən oyaq...
Barmaqları tətikdə biz yatmalıyıq.
Mürgüləmə -
Daşın-qumun qulağına de dərdini,
Yerin-göyün qulağına de dərdini
Pıçıltılı haray elə, mürgüləmə,
Göy çatlayar, yer dağılar,-
Mürgüləmə.
Bir dəfəlik qəbrə getsin,
Xumar-xumar yatan kəslər...
Mürgülərdən ayılmadı, uddu, yedi
Öz içində batan kəslər.
Mürgülədin:
Bir çimirdə qulağına qum tökdülər,
eşitmədin.

Gözünə də daş yaptılar, görmədin...
Mürgülərin sonu ağır mürgü olur...
Mürgülüyük: torpağımız palaz-palaz
dartılında mürgülüydük.
Meşələrimiz qucaq-qucaq, tala-tala
çapılında mürgülüydük.
Yatma, Vətən, yatma torpaq, yatma insan.
Ölüm-qalım savaşı var öndə hələ,
İstiqlalla irticanın savaşı var öndə hələ.
Tapdaq altda qalan torpaq səninkidir,
Qılınc qapan, qalxan tutan istəyir...
İçi yatmışlardan olur,
Ağılsız baş, başsız ağıl,
Mürgüləmə!...

2002

NƏĞMƏ

Milət yolu-haqqın yolu,
Ucal, milət bayrağı.
Vətən andı xalqın yolu,
Yaşa, Vətən torpağı.

Xoş sabah sorağında,
Keşikdə durmalıyıq.
Qandan, qandaldan uzaq
Bir dünya qurmalıyıq.

Səslər bizi el səsi,
Səfərbərik, səfərbər.
Gözümüzdən doğulub
Duru, aydın səhərlər.

Dağı-daşı titrədən
Harayımız, hayımız;
Nəğmələrə qanaddır
Dənizimiz, çayımız.

İşıqlansın ürəklər,
Qəlbimizin şamından!
Səadəti pay verək,
Yer üzündə hamıya.

Oyan, qalx, Azərbaycan!
Taleyinə yaxşı bax.
Bu torpağı yaşadan
Ayıq başlar olacaq.

Hayqır, Araz sədası!
Titrəsin Ağrı dağı.
Öyrədək özümüzə
Özünə qayıtmağı.

1991

VƏTƏN!-DESİN!

Bu gün gerek
Hər anımız Vətən! - desin.
Qılıncımız, qalxanımız
Vətən! - desin
Təxminimiz, gümanımız,
Vətən! - desin!
Ölənlerin əvəzinə
Qalanımız - Vətən! - desin.
Vətən, - desin!
Qəlbimizin hər duyğusu,
Hər vurğusu
Vətən! - desin.
Fərqi yoxdur, harda olaq
Zamanımız, məkanımız
Vətən! - desin!
Çox yatdıq, çox mürgüledik,
Qoca millət!
Mürgüledik: qoşa-qoşa
Dağlarımız oğurlandı,
Çaylarımız, göllərimiz oğurlandı.
Oğurlatdıq!

Düzlərimiz, çöllərimiz oğurlandı.
Oğurlatdıq!
İndi saysaq saya sığmaz,
Daha nələr, nələr oğurlanıb.
Yer üstündə xəzinələr,
Yer altında dəfinələr
 oğurlanıb!
Qoca millət, hər andımız,
amanımız,
Əgər varsa,
Zərrə qəder imanımız,
İmanımız - Vətən! - desin.
Hər yaxşımız, yamanımız
Vətən! - desin!
Bu nə sədi, nə hənirdi
 Vətən deyir,
O, Xocalı haraydı,
O, Xocalı dərddi
 Vətən deyir.
Xəndəklərdə dəfn olunan
Əsir qoca Vətən deyir.
Əli kəsik,
dili kəsik

Uşaqlar var-hələ dustaq,
Körpə dustaq, Vətən! - deyir.
Bu nə külək, bu nə bulud,
Bu nə yağış, bu nə qardı?-
Didərginlər üzərində
susub durdu.
Vətən! - dedi!
Mürgülüsən, qoca millət:
Daha möhkəm, daha ötkəm
 gəlsin səsin,
Vətən! - desin!
Qoca millət,
Bu gün gərək
Hər anımız Vətən! - desin.

8 fevral 1998

BİR KƏND VARDI YER ÜZÜNDƏ

Hara köçdü təmtarağı bu kəndin?
Hara uçdu toy-düyünü bu kəndin?
Daşladılar, süpürdülər göyünü,
Ulduzları kar dərəyə, kor dərəyə tökdülər.
Hara getdi ulduzlu göy dünyası,
Öz ocağı, öz tüstüsü, öz odu.
Öz çöreyi, duzu vardı özünün
suyu vardı özünün.
Çağırana hay verərdi,
Öz payından pay verərdi,
Yaxına da, yada da.
Hara köçdü təmtarağı bu kəndin?
Bulaq başı qız-gəlinsiz qalıbdı,
Su arxları çat-çat olub, su dartmır.
Heç kim daha mürgülünü oyatmır,
Çətən kimi sıx meşəsi-quru şax.
Həyətlərdə nə hənir var, nə ocaq,
Ölü bilmir qazılıbmı məzarı,
Ölü sağ, sağ ölünü dəfn edir.
Xoruzların banlamağa heyi yox,

Böcək də yox, insan yoxsa bu kənddə
Hara köçüb təmtarağı bu kəndin?
Gecə varsa, gecəsi yox bu kəndin.
Gündüz varsa, gündüzü yox bu kəndin
Ocağı yox, tüstüsü yox bu kəndin
Uşaq varsa, çoxdan sönüb gözləri,
Qoca varsa, çoxdan çöküb dizləri.
Bəlkə bu kənd bir çıraqmış, bir çıraq,
Söndürüblər, çıxıblar;
Ağaclar lal, sular dilsiz, daş dilsiz,
Kəndə gələn ciğirləri ot basıb.
Kənddən gedən çahlımləri ot basıb
Gül-çiçəyə yaxın durmur arılar,
Sahib yoxsa şirə kimə gərəkd?
Nə at vardı, nə at minən görünür.
Gündüzünü dəfn ediblər bu kəndin,
Gecəsini qəhr ediblər bu kəndin.
Gülüşündən nur yağardı qızların,
Nəfəsindən od damardı ərlerin.
Üfüqlərdən işıq yağmır, su dammır
Buludlardan lələk salmır durnalar.
Gecəsində qurd ulamır, it hümmür,
Hara köçüb təmtarağı bu kəndin?

27.XII.1995

X X
X

Bu torpağın güneyi yaz,
Quzeyi bənövşəli,
Baharı qarlı dağlı,
Payızı göy meşəli.

Bu yurdun gözəli gül,
Əhdini gülə yazdı.
Bu yurdun daşı ollam,
Bu yurdu sevmək azdı!..

1957

ÇEÇEN FACİƏSİ

Allah, Allah, bu nə dünya, bu nə bəşər?!
Gözügöretmə insan yanır, insan ölür:
Körpəsiylə, qocasıyla, xəstəsiylə;
Torpaq yanır: bulağıyla, ağacıyla,
Torpaq yanır: havasıyla,
Qarışqası, böcəgiylə;
Tank altında tapdalanmış toxumuyla.
Didir insan bir-birini;
Yeyir insan bir-birini.
Bilmək olmur kim günahkar,
kim haqlıdır.
Hamı, hamı günahsızdı-silahsızdı,
Hamı, hamı günahkardı-silahlıdı.
Cənab nazir, mən görmüşəm,
Çox görmüşəm tank burnunda
Ölümlə bir
beynəlmiləl nəğmələri gətirəni.
Çox görmüşəm.
Çox görmüşəm qana batmış
əlləri mən.
Çək tətikdən əllərini,

49618

Yüz xaraba, min xaraba
müəllifi əllərini.
Kiçiklərin böyüməsi çətin işdi
"Böyüklərin" kiçilməsi
çox asandı.

Dünya özü yaxşı bilir:
Raketlərin qanadında qayda getmir,
Qanun getmir heç diyara.
Qayda-qanun dediyini
ürək yazır, əl daşıyır;
Öz əlinlə öz yurduna
ölüm dartmaq!

Bu "yeni" bir hərbi məntiq!
Öz yurdunu şum eləmək,
Qan axıtmaq, sonra, sonra
Su axıtmaq-qan yumağa?!
"Mənim"-deyib o torpağı,
Əkmək, sonra mərmə səpmək,
Çox qərribə davadı bu.
Çox qərribə məntiqi var
bu qırğının
Çox qərribə sualı var
Cavabı yox bu qırğının,
Cavabı yox...

10.1.1995

ƏSGƏR OĞUL

"İgid əsgər, möhkəm dayan"

S.Əlizamanlının oxuduğu mahnıdan

Sən bu yurda söykəlisən, bu yurd sənə,
Keşiyində dursan belə neçə sənə,
Ayaq üstə yatsan belə neçə sənə:
Sən bu yurda söykəlisən, bu yurd sənə!

Son atəş də, son zərbə də səninkidir,
Oğul əsgər, əsgər oğul-mərd igiddir,
Mərd ölsə də mərdlik ölmür, hünər ölmür;
Hünər ölmür, mərdlik ölmür-əsgər ölmür.

Mən bilmirəm, hardan boy al, hara dırman,
Mən bilmirəm, göyə ucal, yerə quylan,
Babaların məzarını qoru, qardaş!
Ataların vüqarını qoru, qardaş!

Körpələrin yuxusunu qoru, qardaş!
"Vətən ölməz" duyğusunu qoru, qardaş!

“Hünər ölməz” nidasını qoru, qardaş!
Od yurdunun odasını qoru, qardaş!
Gurşad olub göydən ələn-mən bilmirəm,
Qara belən, buza belən-mən bilmirəm,
Harda şirleş, harda filləş-mən bilmirəm,
Mən bilirəm: geriyə yol yoxdur, atam!
Öncül oğul dönüb geri baxmır, atam!

Geridə biz qəbir yeri saxlamışıq,
Bəsdir daha sızlamışıq, ağlamışıq!
Geridə biz qəbir yeri saxlamışıq,
Özümüze dar ağacı qurmaq üçün
Özümüz öz boynumuzu vurmaq üçün:
Qətl yeri saxlamışıq, qətl yeri!
Qəbir yeri saxlamışıq, qəbir yeri.
Bu torpağın hər qayası deyir bunu,
Bu torpağın min yarası deyir bunu.
Bu torpağın son nəfəri olsan belə,
Son dirisi, son əsgəri olsan belə,
Geri dönmə, son qələbə xəttinəcən,
Son qəibə həddinəcən, səddinəcən.

Dönmə geri üfücəcən...
Nə zaman ki bu yer, bu yurd
Yağları süpürəcək, üfürəcək,
Hər əsgərin, hər nəfərin
Nəfəsi od püskürəcək.

Onda dönüb görəcəksən:
nakamların qəbri: Məşəl!
Qaliblərin qəlbi: Məşəl!
Məşəl! Məşəl!
Şah dağından qəlbi məşəl!..

2XI.1993

ULU ŞAHIM, QILINCINA SÖYKƏNİM!

Xətəinin ruhu qarşısında

Şah Xətai, qüvvətimiz haçalanır,
Qüdrətimiz, qeyrətimiz haçalanır,
Varlığımız çiliklənir, parçalanır,
Ulu Şahım, qılıncına söykənim!

İçimizdə döyüş gedir, vuruş gedir,
Özümüzdən özümüə yürüş gedir...
Biz qılıncı tərs tutmuşuq;
Özümüzü kəsir ağzı;
Qəh-qəh çəkir düşmən-azğın.
Biz qılıncı tərs tutmuşuq
Və beləcə özümüzü unutmuşuq...

Ulu Şahım, qılınc çalmağ öyrət bizə!
İçimizdə şeytan səsi,
Yalan səsi, böhtan səsi-
Didir bizi, yeyir bizi,
Ulu Şahım,
Qibləmizə çevir bizi!
Ulu Şahım, qılıncına söykənim!
Zülmətlərə göz dikməkdən kor olmuşuq;

Özümüzü görmüşük ta, yorulmuşuq
Özümüzü görməyi sən öyrət bizə,
Uçurulmuş dünyamızı
Hörməyi sən öyrət bizə!
Ulu Şahım,
Qılınc çalmağ öyrət bizə!
İçimizlə vuruşmağ öyrət bizə!
Xırdalayaq:

nəyimiz var,

nəyimiz yox;

Nəyimiz az. nəyimiz çox,
Bəs eləyər-çox ələdik göz yaşı da,
Göz yaşımız əritdi ən sərt daşı da.
Yağları sevindirdik, bəs eləyər!
Al mumluğu,
al, qəddarlıq öyrət bizə!
Bir azca da canavarlıq öyrət bizə.
Onda bəlkə qoyun-quzu
olanımız təzər, itər;
Onda bəlkə sərhəd boyu
ərlər bitər, nərler bitər...
Ulu Şahım, qılıncına söykənim!

Biz düşmənlik bacarmadıq,
Düşmənləri tanımağ öyrət bizə,

Biz nifrəti

qanımızla yoğurmağı bacarmadıq.
Qələminlə sən mələklik öyrətmisən,
Qılıncınla Əzrayılıq öyrət bizə.
Biz özümüz-özümüə məğlub olduq,
İçimizdə, qanımızda məğlub olduq.
Məğlubların şərəfinə süfrə açdıq.
İsti çörək, "isti qorxu" yedizdirdik.
İsti qəzəb, isti yaraq,
İsti nifrət...yox, vermədik!
İçimizdə yer şumladıq;
Yaxşı-yaxşı xəyanətlər,
Yaxşı-yaxşı cinayətlər bitirməyə.
Gör aqlımız yetir nəyə?
Gör əlimiz yetir nəyə?
Tanrı, bizi bizdən qoru!
Öz əlimizdən qoru,
Əməlimizdən qoru!
Bu millətin süfrəsini duzsuz qoyma,
Bu millətin kürsüsünü sözsüz qoyma!
Namərdi sən elə yatırt,
Qoy biryolluq ayılmasın.
Ulu Şahım, ruhun bizdən ayrılmasın,
Ulu Şahım, bizə yar ol!
Ulu Şahım, qılıncına söykənim!..

29.IX.1994

MUROVA QAR YAĞIRDI

Axşamdan başlamışdı;
Murova qar yağırdı;
Qar altda donmuşların
üstünə qar yağırdı.
Düşmənin qəfil hücum-qəsdinə
qar yağırdı.
Kürəkçayın nəfəsi batmış idi elə bil
Mürgü bilməz küləklər
yatmış idi elə bil;
Keşikdəki əsgərin baxışı, zəndi oyaq...
Murova qar yağırdı.
Murova qar yağacaq,
Min illərlə belə sıldırımlar qalacaq...
Qalacaq dilsiz yatan hər qaya-hər qalaça,
Bu dəli uçumlara ələnen qar qalacaq.
Döngəni düz, düzü döngə eyləyən
O qarların altından
gizli cığır keçəcək,
O qarların üstündən açıq cığır keçəcək,
O, qorxmazlar cığırı, igid ərlər cığırı,

O, cəsərət cığırı,
yenməz hüner yoludur,
O, dönməzlər yoludur, qalib əsgər yoludur;
Murova qar yağdı...
Hardasa, kimlərinə
dəminə qar yağdı...
Nigaran anaların qəlbinə qar yağdı...
Bir azdan qar tutacaq
keçidləri, yolları;
Bircə əsgər nəfəsi,
Sayıq əsgər nəfəsi
Əridəcək o qarı!
Murova qar yağdı...

Murovdağ - Bakı, XI 1994

KƏLBƏCƏR QAÇQINLARINA

Yüz də desək, min də desək
cavab budu:
O torpağı biz uduzduq,
Sənli, mənli, biz uduzduq;
Keçməzliyə keçid olan,
Çəhlimlərin açarını,
Qıfıllanmış yarıqların,
Uçrumların açarını
Biz özümüz uduzduq.
Hər qalası səngər olan,
Hər qayası əsgər olan
Dərələri biz özümüz uduzduq.
Dəlidağa söykənmədik
Ona sınıq vüqar qoyub gəldik.
İtmiş qürur qoyub gəldik.
Ormanları, talaları biz uduzduq.
Günahı var çəlik tutan qocanın da,
Günahı var:

Yumruq boyda daş götürən uşağın da.
Çox döyüşü döyüşmədən uduzduq.
Günahkarıq, biz hamımız günahkar.
Alimi də, şairi də,
Çobanı da günahkar.
Lap iti də, pişiyi də günahkar.
İndi daha əl axtarma,
İndi daha ətək gəzmə!
Əlin də var, ətəyin də.
Öz əlindən, ətəyindən
Yapış, qardaş, yapış sən,
Göydən sizə əl uzatmaz mələklər.

dekabr 1995

QOLUZORLULARA NİFRƏTİM VAR

Bütün qoluzorlulara nifrətim var:
Boylu olsun, alçaq olsun,
Lətti olsun, qıvraq olsun,
Çinli olsun, çinsiz olsun,
Dinli olsun, dinsiz olsun...

Bütün qoluzorlulara nifrətim var,
İnsan ölür,
Yurd dağılır göz qabağında,
Ölən niyə yaranmışdı?
Bu yurd niyə qurulmuşdu?
Körpə niyə doğulmuşdu?
Deyəmmədik-sən də, mən də.
Öldürənin böyründəcə
sən də vardın,
Mən də vardım şeytanla bir.
Sözə baxın: şeytan insan öldürürdü
insanla bir.

Şeytanın da, insanın da
Birgə təlim keçdiyini
Özüm gördüm öz gözümle.
İnsanın başında şeytan papağı,
Şeytanın başında insan papağı.
Özləri beləcə dəyişmişdilər;
Aylarla beləcə döyüşmüşdülər.
İnnən belə deyın görüm:
Öldürən kim, ölən kimdi?
Deyin görüm: qıran kimdi?
Quran kimdi? Bölən kimdi?

Bütün qoluzorlulara nifrətim var...
Ürəyimdə bir içimlik məhəbbət qalıb,
Ürəyimdə bir udumluq mərhəmət qalıb...
Qoyun ölüm öz dərdimlə, siz Allah!

24.1.1995

SƏNƏ İNANIRAM

Nə dona girsə də ilandır, ilan
Lənət ağına da, qarasına da.
Nə dildə danışsa,- şeytandı, şeytan,
Lənət bozuna da, alasına da.
Bunu mən demirəm, babalar deyib:
Qurdunan yoldaş ol, çomağı bərk tut;
Göz qırpdın qapacaq o üzə gülən,
Az oldu yaltaqdı, çox oldu cəllad.
“Böyüklər” dalında gizlənə bilən
Fərqi yox kişidi, fərqi yox arvad.
İçində gizlənər eşik görkəmi;
Sümsünər it kimi, sinər qurd kimi,
“Böyüklər” dalında görünməz onlar.

Beləcə, kiçilər “böyük olanlar”
Beləcə böyüməz kiçik olanlar.
Ayaq yalayanlar-küçük olanlar,
Kiçiklər zənciri böyük əlində,
Yüz səmtə qısqırdar yeri gələndə.
Yüz yol söz verildi, and da içildi,

Unutduq: "bu itlər girevəcildi",
Çevrildin, qəfildən qapacaq seni,
Qapıb öz baltanı çapacaq səni,
Hələlik bu düşüb baxtımıza bu,
Hələlik doğrudur bu acı doğru.
Ayıq olmalıyıq hər yerdə ayıq,
Süfrədə, yataqda, səngərdə ayıq,
Mən ayıq, sən ayıq, sərkərdə ayıq...

O kimdi dəm olan özgə yasından?
O kimdi haqsız haqlı eləyən?
Ayını təzdirib mağarasından,
"Bu mənim tarixi muzeyim..."- deyəl!
İçər sağlığına bir məkri varsa,
Yoluna bir qucaq təbriklə çıxar.
Süfrəndə yağlıca bir tikə görse,
Ağzında dişinə şerikli çıxar.
Bundan da betəri öz olanımız,
Əyri olanlardı düz olanımız.
Bundan da betərdi: bölgəbazlarıq,
Badələr dalında ölkəbazlarıq.

Qeyrətdən güc alar gücü az ölkə,
Ölkə yox, ölgədir qorunmaz ölkə.
Bu, mənim vəzifəm: əli qələmdə,
Bu, mənim vəzifəm: sözü kürsüdə...
Bu, sənin vəzifən: əli tətikdə,
Bu, sənin vəzifən: gözü üfüqdə...

Başımın üstündə müqəddəs Quran,
Sənə inanıram, ölkə rəhbəri.
Sənə inanıram, keşikdə duran
Ayıq Vətən oğlu, Vətən əsgəri!

08.05.1995

DÜŞMƏN QABAĞINDAN QAÇAN "KİŞİLƏR"

Başını qorudu boş papağınan,
Pay verdi düşməne zər tabağınan;
Tökdü namusunu it qabağına
Düşmən qabağından qaçan "kişilər".

Əl versə, əlindən əlim yapışmaz,
Yansaq bir ocaqda külüm yapışmaz.
Adını tutmağa dilim yapışmaz...
Döyüş meydanından qaçan "kişilər".

Dərədə quzğuna leş olsa yaxşı,
Özü öz başına daş olsa yaxşı,
Mal kimi naxıra qoşulsa yaxşı
Düşmən qabağından qaçan "kişilər".

Qaçır varlığından, varından qaçır,
Qaçır qeyrətindən, arından qaçır.
Oğlundan, qızından, yarından qaçır
Döyüş meydanından qaçan "kişilər".

Ha qaçsın-hardasa dirənər dağa,
Haqqı yox özünə qəbir qazmağa.
Haqqı yox bu yurda ayaq basmağa-
Düşmən qabağından qaçan "kişilər".

Qəsdə, xəyanətə quyruq olandır,
Buyruqçu olandır, buyruq olandır,
Yurdsuz duyğulara duyğu olandır
Düşmən qabağından qaçan "kişilər".

Qaçır hiddət dolu nifrətə doğru,
Qaçır nifrət dolu hiddətə doğru.
Qaçır düşmənlərə xidmətə doğru
Döyüş meydanından qaçan "kişilər".

2.11.1993

AYAĞA DUR, AZƏRBAYCAN!

Nə yatmışan, qoca vulkan, səninləyəm!
Ayağa dur, Azərbaycan, səninləyəm!

Səndən qeyri

biz hər şeyi bölə billik!

Səndən qeyri

biz hamımız ölə billik!

Bu, Şəhriyar harayıdı,

Bu, Bəxtiyar harayıdı!

Hanı sənin tufan yıxan,

Gürşad boğan yurda oğul

oğulların!

Qara Çoban, Dəli Domrul oğulların.

Çək sinənə-qayaları yamaq elə,

Haqq yolunu ayağına dolaq elə,

Bayrağını Xəzər boyda bayraq elə,

Enməzliyə qalxmış olan bayrağını!

Azərbaycan, Azərbaycan,

Azərbaycan bayrağını!

Ayağa dur, Azərbaycan!

Bunu bizə zaman deyir,

Məzarından baş qaldıran baban deyir!
Nər oğlu nər, səninləyəm!

Səninləyəm, silah tutan,

Külüng tutan, yaba tutan,

Kösöy tutan, nişanlı ər, səninləyəm!

Səninləyəm, qız atası,

Hanı nərən, hanı səsin!

Hanı andın!

Yoxsa sən də yatmışlara, batmışlara,

Qeyrətini satmışlara xırdalandın!!!

Gözünü sil, Vətən oğlu,

ayağa qalx!

Üfünə bir yaxşı bax.

Sərhəddinə bir yaxşı bax.

Sərhəddinin kəmədinə bir yaxşı bax!

Dur, içində qorxunu boğ,

Ölümünlə, qalımını ayırd elə.

Dur, içindən qorxağı qov,

Dur, özünü Bozqurd elə!

Bir səsindən min səs dinər,

Neçə-neçə daşa dönmüş dinməz dinər!

Oddan bitər, qandan bitər əyilməzlər!

Mərd oğullar-mərdliyi ilə öyünməzlər!

Torpaq altda ölümlüyə gömülməzlər.
Varım, yoxum, səninləyəm,
Azım, çoxum, səninləyəm,
Şirin yuxum, səninləyəm.
Yıxın məni söz atından,
Atın məni tank altına.
Əzin məni xıncım-xıncım,
Kəsmir əgər söz qılıncım,
Didin məni didim-didim,
Atın məni tank altına.
Qundaqdakı bir körpəni
xilas edim
Neçə "səni", neçə "məni" xilas edim
Səninləyəm,
Sözü qəmli, özü dəmli
rəhbər adam!
1918-də vuruşurdu,
Danışmırdı rəncbər atan,
rəncbər atam!
Səninləyəm, haqq-ədalət, səninləyəm,
Milli qürur, milli qeyrət, səninləyəm!
Səpil quma, göyər yerdə, bit qayada,
Gizli nifrət, açıq nifrət, səninləyəm,

Oyat bizi, ey yaradan, səninləyəm!
Ya birmərrə yatırt bizi,
Ya birmərrə oyat bizi,
Ya yenidən yarat bizi,
Ey yaradan, səninləyəm,
Səninləyəm, yatmış vulkan,
Səninləyəm!
Ayağa dur, Azərbaycan,
Səninləyəm!

19.03.1992

ATA MİLLƏT, ANA MİLLƏT, AĞLAMA

Pəncərəni külək döyüb ağlasa,
Eyvanına quşlar qonub ağlasa,
Ürəyini nalən yonub ağlasa,
İçində yan, ağı deyib, ağlama,
Ağlamağın yeri deyil, ağlama.

Bu döyüşdü-əzilən var, əzən var,
Ölüm hökmü qohtuğunda gəzən var;
Burda "bizik", nə "mən" vardır, nə "sən" var.
Yox, ağlama, ana millət, ağlama!
Qorxuram ki, sına millət, ağlama.

Hayqır, könül, bundan betər çağ hanı?
İnsan yanır, torpaq yanır, dağ yanır.
Bacım, indi ağlamağa vaxt hanı?
Qardaş deyib, yurddaş deyib, ağlama!
Ağlamağın yeri deyil, ağlama.

Əyilməkdir ağlamağın tərs üzü,
Dərdi dartıb üzməyəni dərd üzür,
Ağlayanı tez də tapır dərd-hüzür,
Bəlkə tanrı belə yazıb, ağlama.
Səsini boğ, millət qızı, ağlama.

Bu torpağın son qurbanı mən olsam,
Öz odumda yanıb külə tən olsam,
Eldən ötən güllələrə dən olsam,
Ata millət, oğul, deyib, ağlama,
Ağlamağın yeri deyil, ağlama!

03.03.1992

YA RƏBBİM, BU DÜNYA SƏN QURAN DEYİL

İnsandan insana körpümüz sınıb,
Ya rəbbim, hamımız sənə sığınıb.
Özünü özündə itirib insan,
Didişmə dişləri bitirib insan.
İçdiyi zəhərdir, qusduğu zəhər,
Qəhəri bəhərdir, bəhəri qəhər.
Ya rəbbim, bizlərə qaytar bizləri,
Şeytan qulağında axtar bizləri,
Tələsi yoxların cələsi işlək;
Cələsi yoxların tələsi işlək;
Çaparlıq istəsək-yolumuz kəsik,
Qılınca əl atsaq-qolumuz kəsik.
Ya rəbbim, əl açdıq, tut əlimizdən,
Çıxmasın bu doğma yurd əlimizdən.
Sən bizi kiçiklər kinindən qoru,
Fil tutur, şir tutur hörümçək toru.
Ya rəbbim, adilsən, hifz elə bizi,
Halal ocaqlara üzv elə bizi,
Gör harda, gör necə Məcnunuq hələ,
Qəbir qazmağınan məşğuluq hələ;
Külüng də bizimdi, torpaq da bizim,

Batmış da, yatmış da, oyaq da bizim.
Yalanı tuş elə öz ünvanına,
Özün çək nahaqqı haqq divanına.
Hələ mürgülüyük, xeyli mürgülü,
Zurnalı, qavallı, neyli-mürgülü.
Hələ öz içində batanımız çox,
Düşmənlə yatanımız çox.
Hələ qoltuqlara sığan nə qədər,
Hələ töküləni yığan nə qədər.
Yolu çox genişdir gedər-gəlməzin,
Ağlımız bu yolla gəlsin-gəlməsin?
Bu gəliş nə gəliş,
Bəllisə sonu?
Bu gediş nə gediş?
Kim qovur onu?
Ya rəbbim, xəlbirlə lovğa "mənləri",
Ələyib sovur da bölünənləri,
"Bizliyə", "sizliyə" bölünənləri,
Dağlıya, düzlüyə bölünənləri,
Keçir ələyindən lovğa "mənləri",
Keçir bölünməklə öyünənləri.
Çoxluğa sədd olan "azlığı" uçur,
Çoxluğu azlığın üzərində qur.
Kimdir qıl verəni fəndgir azların?

Kimdir yaradanı yaramazların?
"Əhdini cəhdinə girov qoyanlar?!"
Adını deməyə, deyək ki, "onlar"...
Gəlir qulağıma bir səs dərindən:
"Qoru sən özünü həndəvərindən!"
Bir dinlə zamanın sevdiyi səsi:
Tülkü qaqqıltısı, qurd mələrtisi!..
Ya rəbbim, sən qaytar bizi bizlərə,
Cala boz günləri ağ gündüzlərə.
Nə qədər itik var,-
Min artıq tapan,
Naxırsız naxırçı, sürüsüz çoban!
Qarışıb: xalq kimdi,
Xalqı çapan kim!
İşıq paylayan kim, işıq qapan kim...
Bu necə yuxudu... ayılmaq olmur,
Qaçanı qovandan ayırmaq olmur...
Nə qədər qovacaq bu qovan yazıq?
Ona "qaç" deyiblər-qaçır beləcə,
Buna "tut" deyiblər-qovur beləcə...
Ya rəbbim, mən sənə olanı dedim,
Azacıq yadımda qalanı dedim.
Bizə qalmayacaq nə bizə qalsa,
Dağ dağa qovuşsa, düz-düzə qalsa,

Qalan dərdimizi yükləsək əgər
Kəl olsa, nərsə olsa-qəddi əyilər.
Ya rəbbim, arabir düş yanımıza,
Arabir ölçü qoy vicdanımıza.
Harda dinimiz var,
İmanımız yox,
İmana gəlməyə gümanımız yox;
Gəlsən tufanla gəl,
Tufanla qayıt,
Bu yeri, bu yurdu sahmanla, qayıt...
Ya rəbbim, bu dünya sən quran deyil.
Qudurğan sən gören qudurğan deyil,
İndi qudurğanın altında yatır...
İndi qudurğanlar uzun ömürlü,
Meymunlar yenə də ağacda yatır,
Fağırılar yenə də quzu ömürlü...
Ya rəbbim, bu dünya sən gören deyil!
Bu sədlər, sərhədlər sən hören deyil.
Adını, soyunu dəyiş dünyanın,
Odunu, suyunu dəyiş dünyanın,
Yolunu, yönünü dəyiş dünyanın,
Ya rəbbim, bu dünya sən quran deyil,
Fezada yerini dəyiş dünyanın...

BİZİ VƏTƏN ÇAĞIRIR

İndi bizim ölümlə
çarpışan çağımızdı,
Ölümün boğazından
yapışan çağımızdı,
Ölümlə tərcümansız
danışan çağımızdı.
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

Bu, ölüm-qan yoludur,
Ölümdən qandan keçir.
Bir qolu da qıvrılıb
Azərbaycandan keçir.
Dövrən bizdən bac alır,
Şöhrət bizdən yan keçir.
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

Bu yolda əyilənə:
"Ölüm haqdı" deyirik,
Əbədi məzarımız
bu torpaqda, deyirik.
Vətən göyü dəyişməz

Göy bayraqdı, deyirik.
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

Bu, səhra məhkəməsi,
Bu, onun qərarı:
"Bircə addım arxada
Son ümid divarıdı!"
Bu yurdda yaşamağa
Haqqı yox,- fərarıdı!
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

Gücünə, qəzəbinə,
Zəhmini də qata bil,
Düşmənin marlığında
pələng kimi yata bil.
Bu dağları baba bil,
Bu daşları ata bil!
Qılınc qap, Vətən oğlu,
Bizi Vətən çağırır!

20.05.1992

AYAQ SAXLA

Söz bizədir, dərs bizədir.

Yolçu qardaş, ayaq saxla,
Nakamlara-baş əyib dur.
Nə qəhərlən, nə də ağla
İndi onlar xalq övladı,
El qızıdır, el oğludur...
Bu, şəhidlər qəbristanı,
Bu, şəhidlər xiyabanı,
Bu, şəhidlər muzeyidir.
Onlar üçün səssizliklə səs eynidir
Burda elə şəhidlər var:
Cismi yoxdur, canı yoxdur,
Bircə səsi dəfn olunub.
O səs batmır, o səs yatmır.
Bəlkə elə ildırım səs,
Haray səsdir, çağırış səsdir,
Hayqırtıdır.
Qulaqlara sığmır o səs,
Qulaq tutmaz səslər var ki,
Ürək tutur, ürək tutur o səsləri.
Ürəyini söykə, qardaş, bu səslərə,
Ürəyini söykə, qardaş, bu daşlara.

Ürəyini söykə, qardaş, bu torpağa,
Ürəyini ayıq saxla,
Səsdən qopan qəlpələrin səsini duy,
Görünməyən güllələrin səsini duy.
Başımızın altda yatan
ölümlərin səsini duy.
Kipriyimizdən asılı
Fitnələrin şəklini gör.
Ayaq saxla, yolçu qardaş,
Ürəyini ayıq saxla,
Ayıq saxla, oyaq saxla...
Burda zaman nəfəs almır.
Burda əsrin səsi donub.
Əbədiyyət aram-aram
Şəhidlərə heykəl yonur...

14.04.1998

YAXŞILAR

Amandı, qoruyun bir-birinizi!
Qoymayın soyuya Arazı Kürdən.
Kim atdı, kim satdı birliyinizi-
Papağı gildəndi,
Qafası küldən...

Elə son anda da sonsuz güc ara,
Sən nəfəs-nəfəsə; səs-səsə gursan.
Aradan su keçdi-yarğandı ara,
Alasız, talasız birliyi bir san!

Yoxsa əl tutanın yıxanın qədər,
Qorxma, yaxşılardan biri min adam!
Gəzib igidlərlə qədəmbəqədəm,
Yaxşılar ordusu yaradacağam.

Ziyasız olanlar ziyanı dandı,
Yox üzüqarası "qara kütlənin".
Bir az gec inandım,
Yaxşı inandım:
Dişləri pis kəsmir ağıl kütlənin!
Amandı, qoruyun bir-birinizi!

Döyüş nə ağıdır, nə də meyxana,
Ağlaşan qatlanar,-
Qatlanan sınar!
Beş gün əlinizə düşən meydana
Gürnəş bağlayanlar yığışmasınlar!

Bu hansı ağıllı başdan başlanıb?
Bu sel görünəndən daha dərinidir.
Bu çələng taclardan uca başların,
Bu sümük xalqına hürənlərindir!

Yaltaq da alçaqdır, alçaq da yaltaq,
Çoxları itləşdi bir yalaq üçün.
Qoyun beləsini duza, saxlayaq,
Sabah beləsinə şapalaq üçün.

Hünər zamanın da qəddini gərir,
İgidlər ərleşir ərğən çağında.
Xəyanət selinən, yelinən gəlir,
Ədalət gələndə quş caynağında!
Amandı, qoruyun, bir-birinizi!

Qolu itənlərə qol olanların,
Çəkici, orağı qorunmalıdır.

Özgə ümidinə qor olanların
Öz ümid çırağı qorunmalıdır!

Mən də hər çağırışa dönüb baxmaram,
Önümdə dağ durur,
Arxamda dərə.

Mən də hələm-hələm bayraq taxmaram
Göyümdə göyərən göydələnlərə.

Baxın, bir baxışla kim bunu anlar;
Düşmən qılıncında-bu dost əlidir!
Təbrikə, təhrikə mahir olanlar
Güdaza verməyə səriştəlidir.
İlahi, nə çoxmuş çayır kimilər!
Ayıqlar qütbündə ayıq kimilər...
Amandı, qoruyun birliyinizi!..

4.01.1989

VƏTƏN MƏNƏ OĞUL DESƏ

Buyruqlara sığışmayan inaddım,
Çox qanadlar yorub salan qanaddım.
Ulduzlara yumruq düyüb, daş atdım;
Nizamlara baş əyməzdi nizamım.

Qayaları haçalardı qüdrətim,
Buludları parçalardı qüdrətim,
Şimşəkləri qıçalardı qüdrətim,
Yorulanda nur mizrablı ozanıam.

O selablar seləliyim yalanmış,
Ötən günlər çalağanmış, çalanmış.
Bircə kövrək xatirələr qalanmış,
Onu da ki, ha çevirim, ha sanım...

Vətən mənə oğul desə nə dərdim,
Mamır olub qayasında bitərdim.
Bu torpaqsız harda, nə vaxt, nə dərdim-
Xəzanımdır, xəzanımdır, xəzanım.

Dünənimi döşdən asan deyiləm,
Dünənimə qəbir qazan deyiləm.
Ürəyimsiz kəlmə yazan deyiləm,
Nə qədər ki, öz əlimdi yazanıam.

QƏFİL

Bir haray yuxuma güllə boşaltdı,
Bir duyğu səsiymiş oyadan məni,-
Qəfil bir səksəkə qoynuna atdı,
Oyatdı bir qəfil yuxudan məni.

Qəfil baş kəsmələr, qəfil asmalar,
Qəfil qasırgalar yadıma düşdü.
Qəfil hökmləri qəfil yazmalar,
Naqəfil darğalar yadıma düşdü.

Qəfil oyanışlar, vuruşlar ki, var!
Yaman qəfilləri qəlbim unatdı.
Qəfil hücumlara qəti duruşlar
Gözümə təsəlli pərdəsi tutdu.

Qəfil üsullara çoxdan tanış, q,
Bəzən bu cürəti yada vermişik.
Qacarı qəfildən yaxalamış, q,
Nəbini qəfildən bada vermişik.

1962

X X
X

Qəfil muştuluqlar az çıxar yola,
Qəfil xoş xəbəri haxla deyiblər.
Qəfil bir sevgini dağdan qolayla,
Sonra dalısınca ağla, deyiblər.

Bu torpaq əsrlər qaranlığında
Qəfil nur dağları dikəldib axı!
Bu torpaq qədimlər toranlığında
Nadan sürüsü də kökəldib axı!

Qəfil təzadların sıçrayış yeri-
Gah zülmətli olub bu yer, gah işıq.
Biz hələ bu yerdə qəfilliklərin
Əsl damarını axtarmamışıq.

1970

QARABAĞ DÜZÜ

Bu gün mənim dənizimdi
Qarabağ düzü,
Kəhər atın tozanağı "Doqquzuncu bal".
Bu gün mənim söz düzümdü-
Qarabağ düzü;
Sonsuzluğun son xəttini gəzirdi xəyal.
Bu gün mənim çörəyimdi
Qarabağ düzü,
Hər əlimdə Kür çayından
bir bıçaq arxım,
Yoğuracaq, yapacaqdım gecə-gündüzü,
Sonra halal süfrələrə doğrayacaqdım.
Bu gün mənim tariximdi
Qarabağ düzü,
Bu gün üfüq bir üzükdü-Nizami qaşlı.
Geri fırlan, yer kürrəsi, zamandan kəsüb
Nüşabənin kəcavəsi təpədən aşdı...
Qədim Bərdə Tərtər üstən
yüz körpü atdı,
Xəyanətin adlaması böyük ar oldu.
Hanı tarix cünglərinə yubanmış atlı?-
Azərbaycan qadınından
hökmdar oldu!

Bu gün mənim bir düz kürsüm-
Qarabağ düzü;
Qanadımdı qız alqışı,
qadın alqışı.
Bu gün mənim bacım Gülsüm-
Qarabağ düzü;
Doluxsunma, bir də gələr şair qardaşın;

Bu gün bizə quzu kəsdi Hüseyn qağa,
Baxdım: sürü adaları göy düzdə üzür.
Bir dostluğa, bir süfrəyə, bir eşqə sığan
Bir dənizdi yer üzünün Qarabağ düzü...

iyun, 1972

ATA OCAĞI

Çırpısı tətikdə, odunu dəmdə,
Səhərin gözündən od alıb ocaq,
Yanır aram-aram, onu sinəmdə
Sonra kim söndürüb, kim yandıracaq?

Ömrün şənliyində, ömrün yasında
Bura od dalınca gələcəyəmmi?
Yoxsa xatirələr işartısında
Oğulsuz-övladsız ocaqlar kimi
Sönüb gedəcəyəm: bu daş, bu torpaq
Bircə ləpirimi yaşatmayacaq.

Ocaq çırtıldayır, gözü dərinədə...
Axıdır gözünün yaşını çırpı.
Alovlar hay salıb öz dillərində
Özünü o daşa, bu daşa çırpır.

Atam doluxsunub, baxıram ona,
Kişi uşaq olub səksən yaşında.
Bu nə ayrılıqdır, ata yurduna
Əlvida deyirəm ocaq başında!

Ocaq tüstülənir, kövrəlir atam:
"Anan o dünyada darıxır, bala,
Ancaq ki, kişinin qəbri od tutar-
Gedə, od-ocağı tüstüsüz qala.

Babandan qalıbdır bu ocaq bizə,
Bir ocaq sönəndə bir tifaq itir.
Bir ocaq söngüsü qeyrətimizə
Bir düşmən nəslinin qəhqəhəsidir;

Apar bu ocağı evində yandır,
O gözdən qor alır, gözdən odlanır.
Kişi yer üzündə od qoruyandır,
Kişi ona görə kişi adlanır".

Gözünün yaşını qurudur səsi,
O, Zərdüşt babaya səcdəmi qılır:
Baxıram gözündə ocağın əksi,
Baxıram gözündə alov qıvrılır...

Burda neçə nəsil baş əyib oda,
Nənələr əl basıb ocaq daşına,
Burda dəyməyiblər ilanlara da
Pənah gətirəndə ocaq başına.

Bu gün kənd yolları tüstülü, odlü;
Təpələr fikirli adam kimiydi.
Mürgülü zəmilər gözləri dolu,
Dindirsen-kövrələn atam kimiydi.

Yaşıl kənd üstünə boz pərdə salır-
Aranır, daranır tüstü telləri.
Əlvida, atamın tüstü dəsmalı,
Əlvida, atamın tüstü əlləri!

iyul-avqust 1969

X X
X

Ana yurdum, hər daşına üz qoyum,
Hər dərəndə çaldığım saz yaşayır.
Kimi sənin çiyində,
- sən kiminin...
Şöhrətini yaşadan az yaşayır.

Bu gileydən qəlbim yaman xallanır:
Çox ünvanda qaçaq tərif yallanır.
Bir ağılın budağından sallanıb,
Neçə-neçə ağılı dayaz yaşayır.

Gülüm, bir də görüşünə yubansam,
Adımı tut, harda dağlar dumansa.
Gözünü sıx,
Hansı daşda su yansa,
O daş altda Məmməd Araz yaşayır.

1971

AZƏRBAYCAN-DÜNYAM MƏNİM

Azərbaycan-qayalarda
bitən bir çiçək,
Azərbaycan-çiçəklərin içində qaya.
Mənim könlüm bu torpağı
vəsf eləyərək,
Azərbaycan dünyasından
baxar dünyaya.
Azərbaycan-mayası nur,
qayəsi nur ki...
Hər daşından alov dilli ox ola bilər.
“Azərbaycan”- deyiləndə ayağa dur ki,
Füzulinin ürəyinə toxuna bilər.
Oğulları Kür gəzdirər biləklərində,
Oğulların köz atəşi
gözəl əridir.
Azərbaycan səhərinin bəbəklərində
Qütb ulduzu,
dan ulduzu gözəlləridir.
İllər olub-kürrələrdə dəmir olmuşuq,
Sərhədlərdə dayanmışıq küləkdən ayıq.
Od gölündə,
buz çölündə gəmi olmuşuq,
Biz Bakının ilk səadət carçılarıyıq.

Min illərlə zülmətlərə yollar açıqdı,
Dalğalandı Sabirlərin
ümman dünyası,
Azərbaycan qatarı da yollara çıxdı
Dağılanda Qoca Şerqin duman dünyası.
Azərbaycan-mayası nur,
qayəsi nur ki...
Hər daşından alov dilli ox ola bilər.
“Azərbaycan!” deyiləndə
ayağa dur ki,
Ana yurdun ürəyinə toxuna bilər.

1970

**MƏNDƏN ÖTDÜ,
QARDAŞIMA DƏYDİ...**
Bəxtiyar Vahabzadəyə

Ey daşlaşan, torpaqlaşan
 ulu babam!
Bu günümdən dünənime uzaqlaşan
 ulu babam!
Küləkləşən, dumanlaşan ruhunla sən
Ayağa dur, səninləyəm!
 Səs getməyən,
 əl yetməyən
Qədim tarix dərəsindən
Səs ver mənim səsimə sən:
Sənə gələn, səndən ötən
 neydi belə?-
Səndən ötüb qardaşına dəydi belə?
Bununlamı neçə dəfə
Ata-oğul, qardaş hissi haçalandı,
Bir şəhərin
Beş qardaşın xanlığına parçalandı?
O zamanmı bitdi bizim
 dilimizin
 "sənin", "mənim" qabarı da?

O zamanmı bitdi bizim
 dilimizin
 "haralısan" damarı da?..
Səninləyəm, ulu babam!
Bu məsəli kimdi yazan?
Hansı soysuz ata idi
Ataların imzasını
Çəkib, ona möhür basan?!
Adınızı dastanlardan oğrayaram,
Ruhunuzu qiyma-qiyma doğrayaram
Qara Çoban,
Dəli Domrul.
Ey Xan Eyvaz,
Giziroğlu Mustafabəy,
Əgər ki, siz
Bu məsələ qol çəkdiniz!
Sonra, sonra hansınızsa
Xalqa gələn bir qəzadan
Öz öaşını yana əydi.
O qəza bir topa dönüb
Səttarxanın tifaqına
 yaman dəydi,
Məndən ötdü!..
Məndən ötdü!..
Sevincə bax, qeyrətə bax!

Bunu yazan xilqətə bax!
Məndən ötdü!..
Qulağımdan getmir bu səs,
Zərbələri qardaşına,
Sirdaşına ötürən kəs
Elə bil ki, bax bu gecə
Qulağımın dibindəcə
Xətəinin süqutuna
 qəh-qəh çəkdi.
 Sonra, sonra
Səhərəcən başına yüz qədəh çəkdi.
O qəh-qəhin dalğasından,
O məstliyin baş fırladan
Havasından
 qopan daşdı-
Azərbaycan torpağında
Araz boyda şırım açdı.
Məndən ötdü...
Bunu dedi Şəki xanı.
Bunu dedi Bakı xanı,
Bunu dedi İbrahim xan.
Fətəli xan, Kəlbəli xan...
Qəza ötsün məndən,- dedi,
Ötən kimi, "mən-mən" dedi:
"Mən-mən" dedi bir ölkədə
 nə qədər xan.

Onlar "mən-mən" deyən yerdə
Sən olmadın, Azərbaycan!
Səni səndən alıb belə
Yüz illərlə uyutdular.
 Səni səndə ələdilər,
Səni səndə üyütdülər.
Dibək oldun öz duzunla,
 öz daşınla.
Ögey oldun
 doğma, ekiz qardaşınla-
Məndən ötdü dəyənlərin qeyrətindən,
Namusunu yeyənlərin qeyrətindən!
Məndən ötdü... Məndən ötdü!
Ey daşlaşan, torpaqlaşan
 ulu babam!
Bu günümdən dünənimə uzaqlaşan
 ulu babam!
Ayağa dur!
Dəfn etdiyim məsələnin
Baş daşına
Bir təəssüf xatirəsi yazıb, yondur:
Səndən ötən mənə deydi,
Məndən ötən sənə deydi.
Səndən, məndən ötən zərbə
 Vətən, vətən, sənə deydi...

ƏSGƏR AĞAC ƏKİR

Ətrafı qum çölü,
qum adası;
Çiyində avtomatı,
Böyründə qumquması,
Gözündə üfük ayna,
Əsgər keşik çəkir
sərhəd boyunda.
Əsgər növbə dəyişir,
Əsgər ağac əkir
sərhəd boyunda...
Burda elə bürkü də,
Qasırğa da, külək də
Sərhəd düşməni kimi
Hücuma məqam gəzər;
Torpağa tüfəng əkər,
Avtomat bağışlayar
Sanki sərhədçi əsgər.
Əsgər ağac əkir...
Yeriyib, özlüyümdə

Qoşuluram əsgərə,
Bu əsgər niyyətini
Daşırıq hər yerə-
Hər tüfəng qundağından
Bir ağac bitib indi!
Bu meşə nə sərindi,
Bu meşə nə dərinidi...
Əsgər ağac əkir...

yanvar 1973

ƏSGƏR ANDI

Dağdan, daşdan gəlir səsim,
Xatirələr yolum indi.
Hünərimə keşik çəkən
Nəvəm əsgər olub indi.

Avropaya ayıl deyən
Səda məndim, haray məndim.
Arzuları Berlinəcən
Gedən Həzi, Gəray məndim.

Adsız məzar mənimkidir,
Heykəl olan əsgər mənəm.
Sinəsində ölməzliyi
Sağ saxlayan hünər mənəm.

Əsgər andı atəş demək,
Əsgər andı yürüş demək.
Vətən mənə oğul dedi,-
Vuruş demək, döyüş demək!

Avropaya ayıl deyən
Səda məndim, haray məndim.
Arzuları Berlinəcən
Gedən Həzi, Gəray məndim.

1982

BABAMIN SƏSİ

Babamın gur səsi vardı,
Babam bəzən
Elə bərkdən danışardı-
Az qalardı taxçadaki
çıraq sönə.
Yarpaqlar
tab gətirməzdi
Gülüşünün
ləpəsinə.
Babam elə danışardı,
Bəlkə də bir
Qərbli qonaq
Deyərdi ki,
insana bax!
Adətə bax!..
O coşanda,
O qəzəblə danışanda
Deyərdin ki, bu saatca

Sinəsindən
şir çıxacaq...
Bəli, babam
Dağ oğluydu!
Dağ sinəli
olmalıydı.
O, səsini
Şimşəklərlə cilalayıb,
Gurşadlarla yumalıydı!
Babama da bu gur səsi,
Köhlən yoran
Bu nəfəsi-
Miras verən babalardı,
Min illəri yola salan
Bu dağları,
Dərələri,
obalardı.
Qıjıltısı qulaq tutan
çay dərəsi-
Keçməliydi onun səsi.

Quzuların mələşməsi,
Qartalların qıjıltısı,
Arıların guyultusu,
Dağ selləri,
Dağ yelləri
Maqnit olub
Səsi-ünü
tutan yerdə,
Ağız açan mağaralar
Top nərəsi udan yerdə,-
Torpağın axın-axın
At dırnağı görəni igid,
Xoş gününü
Əldə qılınc-
At belində sürən igid
Gur səslə də,
Harayla da-
İlkin hasar oldu yada,
Meşələrin sükutuna
Batan kəndlər,

Dərələrin boğazında
yatan kəndlər

Nərələrdən qalxmalıydı.

Bu nərələr:

Basqınlara,

Silahlanmış azğınlara

İgidlərin ən birinci

qalxanıydı.

Bəzən elə bir nərə də

Sıldırımlı bir dərədə

Səda verib min olurdu;

Qoca dağlar silkələnib

Düşmən üstə uçulurdu...

Qoy bu günün düşməni də

At çapmasın harın-harın;

Torpaq altda gizlətməmişik

Gur səsini babaların!..

1966

QIZLAR

Eşqiniz olmasın çürük sap kimi,

Əllərdə gəzməyin bir kitab kimi.

Kimisə məst edən al şərab kimi

Axıb hər badəyə dolmayın, qızlar!

Oynar qəhqəhəniz şimşəklər kimi,

Ünvansız olmayın küləklər kimi.

Qar altından çıxan çiçəklər kimi

Vədəsiz göyərək solmayın, qızlar!

Siz bir qayıqsınız, tale dənizdir;

O bəzən bulanıq, bəzən təmizdir.

Tale ağılınzdır, düşüncənizdir;

Taleyin qayığı olmayın, qızlar!..

1965

GÖY GÖL

Çiskinli bir gündə gəldim bu yerə,
Dumanda görünməz-dumandı Göy göl.
Tənha qayalara, lal meşələrə
Zülmət gecələrdə hayandı Göy göl.

Bir səhər gördüm ki, durulub yatır,
Kəpəzin dibində burulub yatır.
Qovulan ceyran tək yorulub yatır,
Daş atdım, diksinib oyandı Göy göl.

Döşünü qayıqlar düymə tək bəzər,
Dedim bu görkəmlə Xəzərə bənzər-
Qızını yaylağa köçürüb Xəzər;
Baxdı, cilvələndi, nazlandı Göy göl.

Yel əsdi, yarpaqlar suya töküldü,
Göy çitə tünd sarı güllər tikildi...
Buludla ağladı, günəşlə güldü,
Deyəsən bir kövrək insandı Göy göl...

VİLAYİ

Gəl küsmə, incimə baxtından,
Qəm yemə, qəm yemə, Vilayi.
O yüksək arzular taxtından
Sən enmə, sən enmə, Vilayi.
Sən mənim gözümdə bir elin
Qəzəbi, hiddəti, qəmisən.
Bəlkə də gəmisiz dəryasan,
Bəlkə də dəryasız gəmisən.
Yığılıb sinəndə gizlənib
Səttarxan qılıncı, bilirəm.
Alışıb özünü yandırır
Gözündə qığılcım, bilirəm.
Görünür, o böyük Havana
Havasın qatmasa havana
Görünür, bir Fidel Kastro
Bir əsgər donunda,
Bir azər donunda

Dağ olsan, istəsə qolunda saxlar,
Büküb bir hörümçək torunda saxlar,
Yüz illik odunu qorunda saxlar,
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Bir gözü işıqdı,
Bir gözü buzdu,
Məkrli qadındı, gülçöhrə qızdı,
Həlimdi, kövrəkdi, sərti, quduzdu...
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Ayağı altına yastıq qoyanlar,
Başının altına qumbara qoydu!
Nadanlar dünyanı qumara qoydu!
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Olsan öz haqqının köləsi belə,
Əri öz içində, öləzi belə,
Ondan inciyənin beləsi belə...
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

1989

SALAMAT QAL

Ey dəvə yal, düşdüm daha belindən,
Ovsar ciğir, çıxdın daha əlimdən.
Balam çiçək, bir də öpüm telindən,
Salamat qal,
Salamat!

Duz axtaran körpə cüyür balası
Ağ daşlara körpə ciğir salası...
Qayaların su saxlayan çalası,
Salamat qal,
Salamat!

İldırımlar buludların pələngi...
Paslanacaq mənsiz şimşək üzəngim.
Eh, ya qismət, a şələləm - a cəngim...
Salamat qal,
Salamat!

Bulaq gördüm: uşaq kimi ərköyün;
Məni gəzər məndən qaçan ürkəyim...
Salamat qal bu dağlarda, ürəyim,
Salamat qal,
Salamat...

Turşsu 1970

SALAM, A ZİRVƏLƏR!

Salam, a gədiklər, salam, a dağlar!
Yenə boynunuzu qucmaq istərəm.
Alıb küləyini qoluma, dağlar,
Zirvədən zirvəyə uçmaq istərəm.

Çoxdandır sürmürəm ayaq gəmimi,
Dərəyə susuzam, zirvəyə acam.
Batır b buluda daş qələmimi
Yağışlı bir nəğmə yazım yamaca!..

Sonra da oxuyum, səsimi yazsın
Qaya sinəsinə mətin qayalar.
Torpaq nəğməsinə qoy qulaq assın
Torpaqda ən möhkəm bitən qayalar.

Zirvəyə qalxdıqca adamı sanki
Günəş yuyundurur nur damarında.
Azacıq uyudur, ətirli, sakit,
Sərin dağ mehinin qanadlarında

Görünər zirvələr bərabərində
Ağıllar mayakı ağıl zirvələr.
Görünər zirvələr bərabərində
Buluddöş dastanlar, nağıl zirvələr.

Salam, a zirvələr, salam, a dağlar!
Yenə bir qayada göyərdin məni.
Salam, a zirvələr, salam, a dağlar
Yenə bir nəğməlik köyrəldin məni...

iyun 1970

YURDUMUZUN QIZLARI

(Nəğmə)

Zəhmətiniz üz ağlığı,
Yurdumuzun gül qızları.
Başımızın ucalığı,
Bəxtimizin ulduzları.

Nur daşıyar bu ağ yollar,
Bələdçisi mərd oğullar.
Təbəssümlər "uğur"- deyər.
"Məni səslə, çağır"- deyər...

Ön sırada gedənlərin
Qismətinə alqış düşər.
Qəhrəmanlar nəfəsindən
Qayalara naxış düşər.

Bir saz kimi çalaq Kürü,
Bu düzlərə nəğmə qoşaq.
Ağ işıqlı Mi!-Muğanda
Gül qızlara nəğmə qoşaq.

iyul 1973

MƏNİM YURDUM

Mənim yurdum -
qəhrəmanlar diyarıdır.
Mərd insanlar diyarıdır.
Öz baxtının xoş gününü
Öz əliylə yaradanlar diyarıdır.
Kainatın milyon illik arxivindən
ulduzları
oyadanlar diyarıdır.
Mənim yurdum -
qəhrəmanlar diyarıdır!

Mənim yurdum -
Torpağında nur əkənlər,
Nur biçənlər diyarıdır.
Mənim yurdum -
Neçə dəfə
Qanlı lava dənizindən
Sağ keçənlər diyarıdır.
Mənim yurdum -

Qayaları minalanmış
Dağ keçənlər diyarıdır.
Mənim yurdum -
Mərd oğullar diyarıdır.

ŞUŞADA BİR GECƏ

Bu gecə gecənin son qatındayam,
Bu gecə bir qəndil qanadındayam.
Sağımda bir dərə - qara hörükdür,
Solumda bir dərə - qara hörükdür.
Dövrəmdə buludlar bölük-bölükdür.
Dünyanın damına çıxmışam, nədi?
Dünya qaranlığı harda gizlədib?
Dünya toranlığı harda gizlədib?
Gecə ağ yağışda durulanıbdı,
Gecə dağ mehində qurulanıbdı,
Daranıb, bələnib işıqlarına,
Taxıb qarmağını göy tağlarına
Bir çilçıraq şəhər,
 bir qəndil şəhər,
Hər evi bir qızıl qərənfil şəhər.
Uzaqdan: bir ulduz topası kimi
 göy üzündədi.
Yaxından: bir qaya lampası kimi
 yer üstündədi.
Gecənin qoynunda yanır dağ şəhər,

Fəzadan asılı, çilçıraq şəhər.
Dağlar öz ovcunda yandırır onu,
Ulduzlar qoynuna qaldırır onu
Bu dağlar vüqarı, bu dağlar gücü.
Bu gecə kəşf etdim bir Şuşa bürcü,
Bir Şuşa bürcü, tamaşa bürcü...

1970

SƏN ÖTÜR MƏNİ

Bu səhər qatara ötürdü məni
Öz ayaq izlərim, öz ayaq səsim.
Yoxdu gül verənim, əl eləyənim,
Alışar anamın qəbri, bilməsin...

Deyirəm, özümə baxıb aynada:
Əziz dost, ayağın, əlin var olsun.
Özümə deyirəm: - sağ ol, əlvida!
Özümə deyirəm: - uğurlar olsun!

Çətindir, ayrılıq hissənə hayan
Gedən özü ola, tək özü ola.
Sanırsan sahibi məlum olmayan
Ən ağır, gərəksiz bir yüksən yola.

Kim isə, hardasa itirib səni,
Qaytarıb harasa yollayacaqlar.
Ya da bir uçurumda götürüb səni
Dərənin dibinə tullayacaqlar.

Dalğalar diksinir bu əhvalımdan,
Xəzrini vağzala göndərir Xəzər.

Çinarlar, qovaqlar evlər dalından
Boylanıb aramla əl eləyirlər.

Açılır üfünün nur sərhədləri,
Səhər toranını göylər əridir.
Yol boyu uzanan işıq xətləri
Bakının qayğılı nəzərləridir.

Dalımca tarlalar, düzənler axır,
Yol payı gətirir Mil bacım, demə.
Bəstəkar qardaşım Kür yola çıxıb.
Nəğmə bağışlayır, bir dərə nəğmə!

Qoca atam kimi xəyalə dalan
Dağlar da kövrəlib dalımca baxdı.
Mənim gedişimdən xəbərsiz balam
Göy göl oyananda ağlayacaqdır.

Arazın yolunu bir məftil çəpər
Kəssə də, sədəsi mənə çatırdı.
Uzaqda ağaran bir kiçik təpə
Anamın qəbrini xatırladırdı.

Yol boyu xoş hava şərbətim idi,
Qayası da qədəh, daşı da qədəh.
Meşə nəgmə dedi, çöl nəgmə dedi
Qatar üfüqləri aşana qədər.

Nə qədər böyüsəm körpənəm yenə,
Hər yerdə çiyinə sən götür məni.
Beləcə, bir ömrün son mənziline
Azəri torpağı, sən ötür məni.

Yalta, yanvar 1968

AZƏRBAYCANIM

Üfüqdən-üfüqə nur səpər yazı,
Vətəndir, torpaqdır könül dünyası,
Şöhrətin özünə şöhrət olası,
Əyilməz qaladır Azərbaycanım!

Ödündən od verdi səadətimə,
Sözü yelkən oldu söz sənətimə,
Sabahın qələbə səltənətinə
Vüqarla addımlar Azərbaycanım.

Onun qanadıdır ərzin qanadı,
Zülmün binasını oda qaladı,
Bu gözəl torpağın ünvanı, adı,
Bu gözəl adamlar Azərbaycanım.

Döşündən süd verməz ağlar-sızlara,
Toy istər, toy qurar oğul-qızları,
Taleyi uğursuz, işıqsızlara
İşıqlı dünyadır Azərbaycanım.

Zəfərlə, hünərlə heykəl yaradan,
Biri min adamdır, mini bir adam,
Vətən keşiyində yaraqlı ata.
Nəğməli anadır Azərbaycanım!

Oktyabr 1997

ƏLVİDA, DAĞLAR!

Bəlkə bu yerlərə bir də gəlmədim,
Duman, salamat qal, dağ, salamat qal.
Dalımca su səpir yoxsa buludlar?-
Leysan, salamat qal, yağ, salamat qal!

Qıy vuran qartallar yox oldu çəndə,
Nərgizlər saraldı şəhli çəməndə.
Ey qaragöz pəri, dalımca sən də
Boylan, salamat qal, bax, salamat qal!

Gəldim, qarşıladı güllər-çiçəklər,
Gedirəm, əl edir boz biçənəklər.
Nidamı çaylara dedi küləklər:
Bulan salamat qal, ax-salamat qal!

Dağların pələngi, şiri də sənsən,
Şairi də sənsən, şeri də sənsən.
Varı, bərəkəti, xeyri də sənsən-
Çoban, salamat qal, sağ-salamat qal.

1962

İSTİQLAL MARŞI

Mərd igidlər sıralansın,
Gözlərində alov yansın,
Günəş çıxsın, ulduz yansın
İstiqlala gedən yola!

Bu yol dönməz haqqın yolu,
Əzmini qoş, Vətən oğlu.
Əhdini qoş Vətən oğlu,
İstiqlala gedən yola.

Bütün nurlar gurlaşacaq,
Bütün üzler nurlaşacaq,
Bütün yollar birləşəcək,
İstiqlala gedən yola!

Millətimiz qanadlanır,
Niyyətimiz qanadlanır,
Cürətimiz qanadlanır
İstiqlala gedən yola!

Gözün aydın azad insan,
Sən hürriyyət yolundasın,
Mən inandım, sən də inan
İstiqlala gedən yola!

1992

ATALAR

Qədəm aldıq qədəmindən
Alovludur ilk odumuz.
Söz mülkümüz, söz ordumuz
Atalardır, atalar.

Sözünü yendirib yenməz atalar!
Dönməz mərdliyindən, dönməz atalar!

Ata ömrü axan çaydı,
Ata əli qayığımız.
Sahillərdən sahillərə
Körpü salar hər qayığımız.

Atalar, atalar yolu yorulmaz!
Hünəri əyilməz, qolu yorulmaz!

Qəzəbinə güllə deyin,
Gülüşünə həzin bulaq.
Hara getsək ömrümüze
Səhər kimi boylanacaq.

Atalar, övlada qanad atalar!
Şirin analara Fərhad atalar!

Ata eşqi dağdan uca,
Ana Vətən - ata andı!
Ata ərzə işıq səpən,
Ata işıq qoruyandı!

Kitabın içindəkilər

Vətən əsgərlərinə xitabən	3
Mürgülümə	6
Nəğmə	9
Vətən desin	11
Bir kənd vardı yer üzündə	14
Çeçen faciəsi	17
Əsgər oğul	19
Ulu şahım, qılıncına söykənim! ..	22
Murova qar yağırdı	25
Kəlbəcər qaçqınlarına	27
Qoluzorlulara nifrətim var	29
Sənə inanıram	31
Düşmən qabağından qaçan "kişilər" ..	34
Ayağa dur Azərbaycan!	36
Ata millət, ana millət ağlama	40
Ya Rəbbim, bu dünya sən quran deyil ..	42
Bizi Vətən çağırır	46
Ayaq saxla	48
Yaxşılar	50
Vətən mənə oğul desə	53
Qəfil	54
Qarabağ düzü	56
Ata ocağı	58

Azərbaycan-dünyam mənim	62
Məndən ötdü qardaşıma dəydi	64
Əsgər ağac əkir	68
Əsgər məktubu	70
Əsgər andı	72
Babamın səsi	73
Qızlar	77
Göy göl	78
Vilayi	79
Belə dünyanın	81
Salamat qal	83
Salam, a zirvələr!	84
Yurdumuzun qızları	86
Mənim yurdum	87
Şuşada bir gecə	88
Sən ötür mənə	90
Azərbaycanım	93
Əlvida, dağlar!	94
İstiqlal marşı	95
Atalar	96

Məmməd Araz. "Əsgər andı!"
Bakı, "Araz" nəşriyyatı 2003.

Yığılmağa verilmişdir: 15.03.2003

Çapa imzalanmışdır: 05.04.2003

Kağız formatı: 60x84 1/32

Şərti çap vərəqi: 3,5

Uçot nəşr vərəqi: 3,2

Sayı 1000

Sifariş 17

Qiyməti müqavilə ilə

***"Araz" nəşriyyatının kompüter mərkəzində yığılıb
səhifələnmiş və çap olunmuşdur.***

